

RECENZIJA KNJIGE »ARGUMENTIRANOST KOT MODEL (USPEŠNE) KOMUNIKACIJE«

Silvestra Klemenčič

Igor Ž. Žagar in Barbara Domajnko: *Argumentiranost kot model (uspešne) komunikacije*. Založba Izolit - Zbirka Zrenja, Domžale, 2006, str. 92, [ISBN 961-6279-99-8]

Iz naslova sicer ni moč razbrati, da gre za podrobno obravnavo pedagoškega diskurza, ki vsebuje svoje specifične elemente in posebno obliko jezikovne rabe znotraj pedagoškega procesa oziroma odkritega in prikritega kurikula v šoli in zunaj nje.

Argumentiranost kot model (uspešne) komunikacije je znanstvena monografija, ki celostno obravnava pogled na specifični, to je na pedagoški diskurz, njena prava vrednost pa je v aplikativnosti. V izhodiščno razlago teoretičnih postavk komunikacije v šoli (govorne in pisne) so namreč nazorno vpleteni praktično uporabni primeri in priporočila. S tega vidika je delo pomembno ne le za učitelje, temveč tudi za širok strokovni krog oblikovalcev, uporabnikov, izvajalcev in raziskovalcev šolskega polja ter za vse, ki jih komunikacija v vsakdanjem življenju kakorkoli zanima.

Osvetlitev pedagoškega diskurza temelji na predpostavki, da jezikovna raba ni »nevtralen prenos dejstev«, »odsev stvarnosti«, temveč družbena dejavnost, ki sooblikuje interpretacije družbene stvarnosti. Zato je v delu posebna pozornost posvečena poti oziroma potem, po katerih diskurz v šoli deluje, in to v vseh klasičnih elementih pedagoške prakse. Šolski diskurz je z vidika retorike in argumentacije nazorno predstavljen, tehnike in strategije argumentacije pa uporabne v vsakodnevni praksi in na kateremkoli področju, ne le v šoli.

Avtorjema je uspelo dokazati tezo, da je komunikacija v šoli za pedagoški proces temeljnega pomena, da jo lahko pojmuje kot mesto in hkrati kot sredstvo izvajanja pedagoških dejavnosti (aktivnega skupnega oblikovanja učne situacije in znanja), in da je poznavanje in obvladovanje komunikacije v šoli eden temeljnih vidikov kakovosti izobraževanja.

Prilagajanje osnovnih elementov retorike, logike in argumentacije je v pričujočem delu spretno prevedeno v načine komunikacije v šoli. Retorika in argumentacija že skozi dvatisočpetstoletno zgodovino postavljata temelje pravilnega in učinkovitega oblikovanja argumentov in prepričevanja. Z obvladovanjem teh spretnosti lahko tako učitelji kot učenci bistveno izboljšajo kakovost pedagoškega procesa. Poudarjeno je, da je argumentiranje spretnost, ki se je lahko vsakdo nauči, a je v veliki meri odvisna od vsakokratnega posameznega konteksta, kjer sta ključni predvsem praktična izkušnja in veliko vaje. Tudi ni naključje, da smo v Sloveniji z reformo šolstva vključili v edukacijski sistem retoriko kot samostojni predmet. Oblikovalci teh politik so prisluhnili stroki in ugotovili, da bi bilo dobro, da bi učitelji učili to/tako, kar/kot najbolje znajo. Še prej pa se morajo vsekaror kontinuirano izpopolnjevati in usposabljati tudi za obvladovanje spretnosti argumentiranja in pedagoškega diskurza.

Monografija je smiselno razdeljena v dva sklopa. Najprej je opredeljeno, v čem in kako se znanstveni diskurz razlikuje od pedagoškega, kateri so retorični elementi pedagoškega diskurza in kako ga z mehanizmi retorike nadgrajujemo.

V retorični analizi pedagoškega diskurza so izpostavljene zlasti vpljudnostne jezikovne strategije kot dejavnik pospeševanja sodelovalnosti v razredu in povečevanja učinkovitosti pedagoškega procesa. Konceptualiziranje pedagoškega diskurza je podprto z nekaterimi teoretičnimi elementi tradicionalnega pojmovanja retorike in s primerom retorične analize v treh delih: v okviru tematike vpljudnosti (kako se z uporabo vpljudnostnih strategij ohranjajo/oblikujejo vloge ter odnosi med učitelji in učenci), s ponazoritvijo vpliva načina ubesedovanja na tip pedagoške dejavnosti (kako izbira jezikovnih strategij vpliva na tip in uspešnost pedagoške dejavnosti) in z dokazovanji, zakaj znanje pojmuje kot skupno oblikovanje vednosti (kako se šele skozi komunikacijo oblikuje vednost, ki ji je pripisan status znanja).

Posebno poglavje je namenjeno etiki komuniciranja v šoli, kjer sta posebej izpostavljeni in obravnavani dve temi, to je vpljudnost in etična podoba učiteljev, kot enako pomembno racionalni argumentaciji za uspešno in učinkovito izvajanje pedagoškega procesa.

Prvi del je zaokrožen s prikazom vloge argumentacije v vsakdanjem življenju, s pojasnitvijo argumentiranosti kot konstitutivnega elementa pedagoškega diskurza ter navajanjem pomembnih razlik med logiko, retoriko in argumentacijo. Podani so načini oblikovanja in strukture (konstrukcije)

argumenta, standardizacije ter kriteriji veljavnosti argumentiranja oziroma dobre argumentacije – sprejemljivost, relevantnost in zadostnost.

V drugem delu je predstavljen retorični model pedagoškega diskurza. Njegova osnovna enota je učna ura, model pa je oblikovan širše, in sicer kot opomnik točk, ki naj/lahko bi jim sledili učitelji (učenci). Pri oblikovanju modela so poudarjeni predvsem elementi racionalne argumentacije. Kako ga oblikujemo, kateri so tekstualni korelati prilagodljivosti (njihova odvisnost od fizičnega, družbenega, kognitivnega in jezikovnega konteksta) ter kateri so kriteriji (oporne točke) za kvalitativno analizo pedagoškega diskurza.

Pravila in elementi procesa veljavne racionalne argumentacije pri oblikovanju in utemeljevanju stališč so opredeljeni »funkcionalno«. Iz njih je po korakih oblikovan argumentativni vzorec, v smislu napotkov in kritične presoje. In sicer prek strukturiranja učne ure in oblikovanja govora/besedila ter izbire in ureditve argumentov.

V zaključku je predstavljena Ducrotova teorija argumentacije v jeziku, s katero raziskuje argumentativni potencial jezika kot sistema in pokaže na dejstvo, da jezik ni nevtralen »medij«, ampak naši argumentaciji postavlja določene omejitve.

Na kratko se avtorja dotakneta tudi Bahtinove polifonije, navedeta, kako jo je Ducrot posplošil na jezik kot sistem oziroma kako jo je opredelil, hkrati pa nas napotita na dela s podrobnejšo informacijo o razmerju med polifonijo in toposi.

Delo nam namesto zaključka ponuja sklepne misli o strokovni in komunikacijski usposobljenosti učiteljev, o široki rabi in pojmovanju pedagoškega diskurza in navaja še nekaj napotkov enega najstarejših raziskovalcev pedagoškega govora, Kvintilijana, na čigar stališčih temelji obstoječe delo.

Poudariti velja, da je monografija zamišljena kot učni pripomoček za izobraževanje govorcev in da je v njej ravno zato izbrana Kvintilijanova opredelitev retorike. Ta namreč izpostavi predvsem »dobro govorjenje«, ki zajema ne le kakovosti govora, temveč tudi govorca (pri čemer »dobro« vključuje tudi visoke standarde izobraženosti in moralno-etično razsežnost).